

#1

LATIN AMERIKA

Årgang 28 – september 2023
Latin-Amerikagruppene i Norge

#2 – september 2023
Årgang 28
Løssalgspris: 70,-

Utgiver:
Latin-Amerikagruppene i Norge
Kolstadgata 1
0652 Oslo

**latin-amerikagruppene.no/
publikasjoner/tidsskrift**

Redaksjon:
Marit Bårdstu Folvik (redaktør)
Inga Maria Gudbjargardottir Evang
Juan Grajales
Kristina Vatland

Skribenter og bidragsytere:

Kine Lie
Karen Bårdstu Folvik
Astrid Bårdstu Folvik
Silje Hvilsum Kvanvik
Ane Christiansen
Io Sivertsen
Signe Prøis
Bente Teigen Gundersen
Bendik Halvor Arum
Juan Grajales
Martín Hernán Di Marco
Stine Gudmundsen Bergo
Elise Øksnes Fjordbakk
Colin Bojer
Camilla Rognstad
Karoline Lie
Ingrid Fadnes
Eline Mannino

INNHold

Leder	3
Uavhengig journalistikk i Colombia 2021	4
Miljørettferdighet og menneskerettigheter i Colombia og Norge	8
Stopp norsk kraftkolonialisme. Illustrasjon av Colin Bojer	12
Sepur Zarco - Den grønne konkylien som ble til en militærleir	14
Of monster and men. What we can learn from interviewing femicide perpetrators in Latin America	22
«Ingen å miste»	26
«Eksil»	32
Grenseløs litteratur: Om oppvekst og døde hunder	34
Om å lyse opp mørklagte avkroker	40
«Inkvisisjonens folk» av Roberto Navia Gabriel	42

Forsidefoto:
Carolina Yaxcal roper kamprop under en minnemarkering i Guatemala for ofrene etter landes brutale borgerkrig som foregikk mellom 1960 og 1996 .Yaxcal kommer fra organisasjonen Mujeres Transformando el Mundo (mtm). Som står bak skolen Escuela feminista Carolina Urcuyo.

Vil du skrive for oss?
Har du en ide til en artikkel, bildeserie eller et tema vi bør ta opp? Vi tar gjerne imot reportasjer, kulturanbefalinger, kommentarer, debattinnlegg og andre ting med Latin-Amerikatemata. Send epost til latinamerika@gmail.com

LEDER

Latin-Amerika befinner seg igjen i midten av en politisk storm. Mens nye venstreorienterte regjeringer sitter med makten i Chile, Colombia og Brasil, tar andre nasjoner en skarp sving mot konservativ politikk. Mens den gode nyheten om at avskogingen avtar i Amazonas, kommer det også nyheter om at den politiske situasjonen tilspisser seg i flere land. I El Salvador ser Nayib Bukeles politikk ut til å bli mer og mer autoritær. Landet har vært vitne til massearrestasjoner og gjentatte brudd på menneskerettighetene i kampen mot voldelige gjenger. I Ecuador opplever man en økning i vold, med politiske kandidater som blir drept av narkokarteller. I Argentina stiger den høyreorienterte kandidaten, Javier Milei, på meningsmålingene. Fortsatt og igjen står demokrati, frihet, menneskerettigheter og miljøhensyn ved et farlig veiskille.

I denne utgaven av LatinAmerika kan du blant annet lese om miljørettferdighet, menneskerettigheter og uavhengig journalistikk i Colombia. Vi blir også tatt med på en reise sørøst i Guatemala, til Sepur Zarco, hvor du får møte mennesker som kjemper for rettferdighet og bevaring av livsgrunnlaget sitt etter den 36 år lange borgerkrigen som herjet landet. Vi får også en introduksjon til Ingrid Fadnes nye dokumentarfilm om femicidio og kvinnekamp i Brasil.

Siden høsten sniker seg innpå byr denne utgaven på ulike lengre tekster hvor du kan fordype deg i forskjellige tema fra kontinentet. Dere får en intro til to latinamerikanske forfattere som enda ikke har blitt publisert på norsk. Claudia Ulloa Donoso kommer fra Peru og skriver skjønnlitterært, mens cubanske Roxana Sobrino Triana blant annet skriver selvbiografisk. Du får også en smakebit fra boka Cronica (Camino forlag, 2023) som forteller sanne fortellinger fra Latin Amerika, i dette tilfellet fra Bolivia.

God lesing!

UAVHENGIG JOURNALISTIKK I COLOMBIA 2021

Tekst og foto: Juan Grajales er forfatter som lever i eksil og under politisk beskyttelse i Norge

Den siste onsdagen i april, mens solen steg opp til samme tid som alltid, forberedte landet seg på en ny dag med protester, som så mange dager tidligere siden Iván Duque ble president i Colombia. Luften var tykk, nesten advarende.

Det var den første massive protesten som ble organisert under pandemien. Landet var på sitt mest kritiske med overfylte sykehus, bedrifter som hadde gått konkurs og sultne familier. En tung atmosfære hadde fylt landet siden finansdepartementet annonserte en ny skattereform. Målet med skattereformen var å redusere de økonomiske ulikhetene i landet, men i praksis opprettholdt den privilegiene til store selskaper, og dermed de familiene som hadde arvet nasjonens rikdom i generasjon på generasjon. Ingen visste imidlertid at denne symbolske demonstrasjonen ville utvikle seg til å bli en sosial eksplosjon som ville ryste nasjonens grunnvoller og endre colombianernes skjebne for alltid.

I løpet av flere måneder med mot, skrekk og frustrasjon ble det opprettet nye grupper med uavhengig presse, og de som allerede eksisterte, ble styrket. De dokumenterte den nasjonale streiken i 2021 minutt for minutt, i sanntid, fra start til slutt. I Colombia var de største mediene viktige, ikke bare for masseformidling av informasjon, men også for å konsolidere makt og offentlig mening. I løpet av de lange tiårene med intern krig (fra 1964 til 2016) forsvarte mange store mediehus, ofte eid av fornemme familier og sosiale sirkler med stor innflytelse, foretakets legitimitet i de mest utfordrende tidene. De gjentok ikke bare retorikken de væpnede styrkene brukte mot opprøret, men etablerte også den samme doktrinen om den interne fienden som førte til manipulering av informasjon. Disse hendelsene var

ikke unike for 60-tallet. I 2002, under «Operasjon Orion» i Medellín, ignorerte flere medier bevisst en rekke rapporter om forsvinninger, utenrettslige henrettelser og andre brudd på menneskerettighetene, og fokuserte nesten utelukkende på suksessen til væpnede styrker mot ulovlige grupper. I 2005 nådde landet et nytt grusomhetsnivå da nyhetene om flere utenomrettslige henrettelser begått av de væpnede styrkene ble kjent. Ikke bare produserte mange av de store mediene den offisielle versjonen fra forsvarsdepartementet uten å stille spørsmål til den, men de gjenga også deres narrativer ved å redusere ofrene for politi- og militær vold og drap til det de kaller «falske positive».

I stedet for å skrive om tvangsflytting eller politiske utryddelser, tok de store representantene for den tradisjonelle pressen på seg oppgaven med å hvitvaske staten, rense hendene til høytstående kommanderende, vri virkelighetens tråder og veilede massene etter deres ønske. Denne uansvarlige mediedekningen forverret folkemordsscenariet der venstreorienterte politikere, sosiale ledere, universitetsstudenter, menneskerettighetsforkjempere, urfolk og mange flere led og fortsatt lider.

I løpet av det siste krigsåret mot Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC), under de viktige fredsavtalene og oppbyggingen av en kollektiv fremtid, ble falske nyheter om avtalene produsert, og månedene som ledet opp til fredsavstemningen var fulle av usannheter.

Det er ikke overraskende at mange følte på mistillit til de første pressemeldingene som dukket opp under mobiliseringene i den nasjonale streiken i 2021, da fjernsynet fremhevet den minneverdige jobben til de offentlige styrkene. Mens det i mellomtiden på sosiale medier sirkulerte

videoer av henrettelser i fullt dagslys, vilkårlige skytinger, brutal voldsbruk og alle slags undertrykkelsespraksiser som ingen hadde sett i byene siden landets mest grusomme tider. Unge mennesker hadde intet minne om hva den colombianske staten var i stand til å gjøre for å beholde makten.

Den voldelige undertrykkelsen stilnet ikke de kritiske stemmene, slik regjeringen hadde håpet, men resulterte snarere i at de som aldri hadde deltatt i politikken tidligere, tok steget ut i gatene. Sosiale medier og meldingsapplikasjoner fortalte en sannhet som den offisielle versjonen, som ble sendt på nyhetene før telenovelaen klokka åtte, holdt skjult. Det ble vanlig for internettbrukere å holde seg oppe til sent på natten og se på direkte sendte videoer av de som fortsatte å stå imot opprørspolitiet i alle landets byer og tettsteder. Nicolás Guerrero, en 22 år gammel mann som også var nevøen til ordføreren i Cali, døde av et skuddsår i hodet under en direktesending. Han var ikke den første, og ville heller ikke bli den siste.

Det var så mye ulik informasjon som ble produsert at hele landet var i en tilstand av forvirring. Samtidig forbedret demonstrantene sin interne organisering. Langt fra de rasende mobbene som ble sett på fjernsynet, var de fleste demonstrasjonene kunstneriske og fargerike, uatskillelig fra karneval og messer, med dans, parader, musikk og kunst. Demonstrantene, som for det meste var universitetsstudenter, organiserte seg i henhold til karriere og ferdigheter for å skape en egen arena i samfunnet som hadde vendt dem ryggen. Medisinstudenter og sykepleierstudenter opprettet førstehjelpsgrupper, jusstudenter opprettet juridiske hjelpegrupper for å hjelpe innsatte, kunstnere

«Titalls uavhengige journalister og forfattere fikk trusler, ble forfulgt og trakassert av politiet. Etter hvert som månedene gikk og protestene bleknet, kulminerte denne skremmende utrensningen i arrestasjonen av mange av medlemmene.»

ble med i kreative grupper som malte veggmalerier med slagord i protest og komponerte sanger og rop, og forfattere og journalistikkstudenter dannet grupper av uavhengige presse for å rapportere ut til verden om hva som skjedde når natten kom.

I begynnelsen var de få, og de visste knapt hva de sto overfor. De hadde laget egne refleksvester, skrevet ordet PRESSE på brystet, og gikk ut med hvite hjelmer og egne mobiltelefoner for å dokumentere protestene fra begynnelse til slutt i Facebook- og Instagram live-utsendinger som varte opp mot åtte timer. Brukerne delte disse videoene i sanntid via meldingsapper, YouTube-videosendinger og Twitter-tråder. Den vedvarende innsatsen resulterte til slutt i at tradisjonelle presseartikler ikke ble sett på som annet enn det offisielle narrativet som Iván Duques administrasjon presenterte, et sammendrag av hendelsene presentert i offisielle taler. Denne medieatmosfæren fungerte som en grobunn for de alternative mediene som allerede eksisterte før den sosiale eksplosjonen, som La Oreja Roja, La Silla Vacía og Cerosesenta.

Den innbitte kampen mellom opprørspolitiet og de ubevæpnede demonstrantene halte ut i flere uker mens antall dødsfall, forsvinninger og innsatte økte. Den 4. mai, under de mest voldelige dagene av protestene, ble internett-tilgangen begrenset i Cali og omkringliggende områder. Nesten alle direktesendingene fra den uavhengige pressen ble avbrutt. Denne hendelsen ble rapportert om av menneskerettighets- og ytringsfrihetsorganisasjonen «NetBlocks» som overvåket og rapporterte situasjonen i sanntid via Twitter.

«Mange av disse unge colombianerne er fremdeles under myndighetenes makt; uidentifiserte væpnede aktører har drept noen, og mange andre lever i eksil.»

To dager senere, på morgenen 6. mai, kunn- gjorde forsvarsminister Diego Molano at informa- sjonssystemene i hans departement hadde blitt angrepet og deaktivert av «cyberterrorister». Som svar lanserte departementet en støttekam- panje for institusjonene på rekordtid og, med litt mer diskresjon, en cyber-patruljeenhet for å fange gjerningsmennene.

Imens vokste rekkevidden av uavhengige mediekkanaler eksponensielt etter hvert som flere av grusomhetene fra protestene ble kjent. Brukte tåregasspatroner ble funnet, pellets og metallbiter ble funnet i blandingsgranater, og metallkuler ble funnet i haglegevær for gummikuler. Titalls mennesker hadde mistet øynene, og mange flere ble skadet av de mange terrormaskinene som ESMAD (det colombianske anti-opprørspolitiet) hadde sjokkert hele verden med. I løpet av samme periode nektet flyplassmyndighetene menneskeret- tighetskommisjoner adgang til landet. Til tross for de enorme anstrengelsene var ikke dette nok til å tie eller slukke opprørernes kamp.

En måned senere førte slitasjeskader fra protestene til at politiet begynte en serie masse- arrestasjoner, basert på etterretning og informa- sjon samlet inn over flere uker. Først siktet de seg inn på vandalistene, de som knuste vinduer eller veltet statuer, og de som malte protestsflagord på bygningsfasader. Mange av de arresterte ble anklaget for terror. Men jakten på opprørerne var ikke bare basert på sikkerhetskameraer og visuelle rapporter fra agentene selv. Det var også basert på nøye og langtrekkende profilering av de gruppene som påtok seg ansvaret for å dokumentere poli- tiets dårlige oppførsel. I mange tilfeller ble disse gruppene også sett på som fiender av staten.

Titalls uavhengige journalister og forfattere fikk trusler, ble forfulgt og trakassert av politiet. Etter hvert som månedene gikk og protestene bleknet, kulminerte denne skremmende utrensk- ningen i arrestasjonen av mange av demonstran- tene. Slik var tilfellet for journalistgruppen Z11 Suba, som også ble anklaget for terrorisme. Et titalls unge mennesker endte opp i eksil i Europa, USA og Canada. I november 2021, da protestene stoppet, var mange av opprørerne enten fengslet eller i eksil. Stiftelsen for pressefrihet (FLIP) avslørte at forsvarsdepartementets påståtte cyberangrep aldri hadde funnet sted. Denne me- diekampanjen skulle styrke bildet av det nasjonale politiet og avlede oppmerksomheten fra menneske- rettighetsbruddene.

Ministeren unnskyldte seg da han ble konfrontert med anklagene og sa at det var en «simulering». Imidlertid forklarte han ikke hvorfor cyberpatrulje- grupper hadde blitt opprettet, eller hvorfor det ble igangsatt en etterforskning i kongressen for å fin- ne de påståtte «cyberterroristene». FLIP fant også ut at denne digitale politistyrken hadde overvåket opposisjonen og profilerte dissidentstemmer, noe som ble brukt til forfølgelse, trakassering og arres- tasjoner. Mange av disse unge colombianerne er fremdeles under myndighetenes makt; uidenti- fiserte væpnede aktører har drept noen, og mange andre lever i eksil.

Jeg er en av dem.

Miljørettferdighet og menneskerettigheter i Colombia og Norge:

SUKSESSER, UTFORDRINGER OG SAMARBEID

Mens Colombia og Norge fortsetter å stå overfor utfordringer knyttet til miljødegradering og sosiale konflikter, gir de verdifulle eksempler på ulike tilnærminger til disse problemstillingene. Disse landene kan bidra til en mer bærekraftig og rettferdig framtid ved å lære av hverandres suksesser og utfordringer, og fortsette å arbeide sammen for å fremme miljørettferdighet og menneskerettigheter.

Tekst: Aina Ferretti Sardà
Utdannet fra mastergradsstudiet i internasjonale relasjoner, sikkerhet og utvikling ved Universitat Atònoma de Barcelona (UAB)

Hva er miljørettferdighet?
Miljørettferdighet viser til en rettferdig og likestilt fordeling av miljøbelastninger og de juridiske prosedyrene (beslutningsprosessene) som fører til denne fordelingen¹. Det refererer også til å ha en meningsfull deltakelse i utformingen, gjennomføringen og håndhevingen av miljølover, forskrifter og retningslinjer, uavhengig av rase, farge, opprinnelsesland eller inntekt. Selv om Colombia er kjent for å ha rikelig med naturressurser og biodiversitet, står landet også overfor alvorlige miljøproblemer som avskoging, vannforurensning og ulovlig gruvedrift. Den ujevne fordelingen av miljøbyrder og -fordeler blant ulike befolkningsgrupper er en av Colombias største utfordringer knyttet til miljørettferdighet.²

Den historiske konteksten for miljørettferdighet i Colombia.
Colombia har en lang historie med miljødegradering og sosial uro. Olje, mineraler og nasjonens skoger er blant de mange naturressursene som har vakt utenlandsk interesse og investeringer. Hittil har Environmental Justice Atlas rapportert om 134 miljøkonflikter i Colombia.

WDe ulike kategoriene av konflikter i dette landet inkluderer blant annet biomasse og jord, vannforvaltning, mineralutvinning og fossilt brensel.³ En av de mest betydningsfulle konsekvensene av miljødegradering er avskoging. Faktisk erklærte den colombianske miljøministeren i september 2022 at 3.182.876 hektar hadde blitt avskoget de siste to tiårene. Den colombianske delen av Amazonas er et av de mest berørte områdene, ettersom det ble fastslått at denne betydelige regionen hadde mistet 1.858.285 hektar mellom 2001 og 2021. Disse tallene indikerer at det i gjennomsnitt går tapt 88 490 dekar skog årlig.⁴

Sammenhengen mellom miljørettferdighet og menneskerettigheter i Colombia.
Miljørettferdighet er sterkt knyttet til menneskerettigheter, da det bekrefter alles rett til å leve i et trygt og bærekraftig miljø. Likevel forverres situasjonen i Colombia på grunn av ulovlige aktiviteter fra væpnede grupper og nasjonale og internasjonale utvinningselskaper og selskaper som driver med husdyrproduksjon. Statlige aktører spiller også en rolle i denne konflikten, gjennom både handling og unnlatelse.⁵

I kampen for miljørettferdighet har Colombia gått igjennom både betydelige suksesser og tilbakeslag, der lokalbefolkning og sivile samfunnsorganisasjoner spiller en avgjørende rolle i å fremme individuelle rettigheter og beskytte miljøet. Denne aktivismen møter imidlertid store utfordringer. Ifølge Global Witness er Colombia den nasjonen med flest angrep på aktivister, og i 2020 ble 65 forsvarere av jorda og miljøet drept. Omtrent halvparten av disse angrepene var rettet mot småskala bønder, mens en tredjedel var rettet mot urfolk og afro-colombianere.⁶ Etter at fredsavtalene ble signert i 2016, mellom den colombianske regjeringen og Den revolusjonære væpnede styrkenes folkehær (FARC-EP), utvidet paramilitære og kriminelle grupper sin innflytelse over landsby områder. Dette var et resultat av manglen på regjeringssikkerhet, spesielt i flere av de mest fjerntliggende regionene. De som forsvarer landområdene sine, miljøet og indre områder, blir stadig mer involvert i denne syklusen av vold.

Finnes det noe positivt i utviklingen?
Det finnes krefter som ønsker å forbedre situasjonen ved å forsøke å forebygge og redusere vold i området og bekjempe miljørettferdighet. I mars 2021 ratifiserte Colombia Escazú-avtalen, som har som mål å sikre offentlig deltakelse, tilgang til informasjon og miljørettferdighet.⁷ Avtalen gir et rammeverk for større ansvar og åpenhet i miljøbeslutningsprosessen, og regnes som en betydelig seier for miljørettferdighet. En annen prestasjon gjelder Atrato-elva, som renner gjennom landområdene til urfolk og afro-colombianske grupper. Atrato er Colombias mest forurensete elv på grunn av kvikksølv- og cyanidforurensning fra industriell gruvedrift. Derfor vil Escazú-avtalen gi tilgang til informasjon og offentlig deltakelse for å både forsvare den rettslige beskyttelsen av Atrato-elva og å bekjempe straffefrihet. Den colombianske forfatningsdom-

stolen bestemte i 2016 at elva har rettslige aktiva (verdi) som må beskyttes og bevares. I fredsavtalene representerte den differensielle tilnærmingen og det Etniske Kapittelet (del av fredsavtalene) noen seire for afro-colombianere og urfolk i Colombia. Dette inkluderte anerkjennelsen av dem som hovedofre for konflikten, deres rettigheter og deres evne til å appropriere loven og tilpasse den til deres perspektiver.⁸

Noe av det første den nye colombianske regjeringen under president Gustavo Petro gjorde etter å ha blitt valgt var å skape La ley 418 de Paz Total (loven om total fred nr. 418) som bygger på prinsippene om sosial rettferdighet, økonomisk rettferdighet og miljørettferdighet. Håndhevingen og gjennomføringen av denne loven i praksis viser seg imidlertid å være utfordrende. Norges rolle i å fremme miljørettferdighet i Colombia.

Norge har vært aktivt involvert i den colombianske fredsprosessen, noe som inkluderte støtte til forhandlingene, bidrag til gjennomføringen av den endelige avtalen og teknisk bistand for å garantere menneskerettigheter og miljøvern. Miljørettferdighet har vært et av hovedområdene for Norges deltakelse i fredsavtalene. Norge startet derfor Visión Amazonía-programmet i 2016, som hadde som hensikt å fremme rettferdig og bærekraftig utvikling i den colombianske Amazonas regionen, samtidig som den skulle ivareta biodiversitet og naturressurser.

Med særlig vekt på å bistå urfolk og andre sårbare grupper i området, gir programmet økonomisk støtte til gjennomføring av sosiale- og miljørelaterte prosjekter.⁹ Men kan disse programmene og Norges påståtte engasjement for å støtte Colombia i kampen mot avskoging være et tilfelle av grønn kolonialisme?

«De som forsvarer landområdene sine, miljøet og indre områder, blir stadig mer involvert i denne syklusen av vold.»

¹ pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.33.1.185
² energy.gov/Im/what-environmental-justice
³ ejatlas.org/country/colombia/?translate=en
⁴ minambiente.gov.co/uncategorized/en-colombia-se-han-deforestado-mas-de-tres-millones-de-hectareas-de-bosque-en-las-ultimas-dos-decadas/

⁵ cidob.org/publicaciones/serie_de_publicacion/notes_internacionales_cidob/278/la_paz_total_de_gustavo_petro_el_imperativo_de_proteger_a_los_defensores_de_los_derechos_humanos_en_colombia
⁶ globalwitness.org/es/last-line-defence-es/
⁷ cancilleria.gov.co/newsroom/news/presidente-gustavo-petro-sanciona-ley-aprueba-acuerdo-escazu
⁸ cielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0122-98932018000100113

«Både den manglende konsultasjonen av urfolksgrupper i Colombia og Fosen-saken viser at Norge fortsatt har en lang vei å gå i kampen for urfolksrettigheter.»

Dette programmet ble gjennomført av den colombianske regjeringen og finansieringspartene Norge, Tyskland og Storbritannia. Det manglet derimot en nøkkelkomponent i forhandlingene: urfolkssamfunnene var ikke til stede for å diskutere sakene som angikk områdene der programmet skulle gjennomføres.

Senere valgte ledere fra Uitoto, Muinane, Andoque og Nonuya-folkene i den colombianske Amazonas-regionen å møte opp som representanter i et møte med ulike statlige institusjoner og internasjonale organisasjoner. Disse lederne krevde garantier for sine rettigheter, samt muligheten til å uttrykke bekymringene sine om skog, klimændringer og biodiversitetsprosjekter som påvirker området deres, som for eksempel Nasjonalparkdepartementets prosjekt i «Amazonas hjerte».¹⁰

Urfolksledere ønsket at finansieringslandene skulle forhandle direkte med dem, ettersom de bor i de berørte områdene og har rett til å velge hvilke tiltak som er riktige for dem. Ved å fremlegge denne erklæringen, blir det klart hvor bekymret samfunnene er for at andre bestemmer over deres fremtid og land. Dette er et av mange symptomer ved grønn kolonialisme. I november 2022 lanserte den colombianske regjeringen en nødplan for å bekjempe avskoging i colombianske Amazonas. Ved å samarbeide med lokale samfunn og urfolk i 22 avskogingsområder, har planen som mål å lage avtaler som forbedrer disse områdenes økonomiske, sosiale og miljømessige forhold.¹¹ Den nye colombianske regjeringen har prioritert å jobbe for å redusere avskoging og arbeide for fred, derav er disse kampene er nært knyttet. Norge støtter denne strategien.

De samiske demonstrasjonene i år

Vi går bort fra Colombia og fokuserer på Norge, der miljørettferdighet også har vært et mye diskutert tema det siste året. I mars 2023 var det omfattende protester mot vindturbiner som den norske regjeringen har bygget på reinbeiteland i det sørsamiske området.

Ifølge Norges høyesterett bryter denne konstruksjonen med menneskerettighetene¹², og den norske regjeringen har uttrykt beklagelse overfor det lokale samiske folket og oppfordret til en løsning som sikrer at kraftverket blir stående.¹³

Vindmøllene kommer derimot i konflikt med rettighetene som er fastsatt og juridisk anerkjent av Finnmarksloven, som trådte i kraft 1. juli 2006. Denne loven anerkjente samenes rettigheter til deres tradisjonelle landområder og ressurser. Loven etablerte også et system for delt eierskap av land mellom samiske og norske myndigheter i Finnmark-regionen. I tillegg har den norske regjeringen etablert en ramme for konsultasjon og samarbeid med urfolksorganisasjoner om miljø- og utviklingsspørsmål.¹⁴

Avsluttende merknader

Norge har gjort store anstrengelser for å støtte miljørettferdighet og menneskerettigheter som en del av sin deltakelse i den colombianske fredsprosessen. Begge regjeringene har vedtatt lover og satt ulike rammer for å effektivt takle miljørettferdighet. Den ineffektive håndhevelsen av miljøloven og mangelen på konsultasjoner med urfolksledere i de berørte områdene, har imidlertid skadet rettighetene til berørte befolkningsgrupper og akselerert miljødegradering.

Selv om fremskritt er gjort, vil det kreve mer innsats og finansiering for å håndtere Colombias vedvarende problemer på disse områdene, som å beskytte forsvarere av menneskerettigheter og implementere miljøforpliktelsene i fredsavtalen. Både den manglende konsultasjonen av urfolksgrupper i Colombia og Fosen-saken viser at Norge fortsatt har en lang vei å gå i kampen for urfolksrettigheter.

Illustrasjon: Karoline Lie

⁹ norad.no/contentassets/33fb8fa056be4d2b9b6eadfda9f6b3e1/10.18-evaluation-of-norways-support-to-the-peace-process-in-colombia-20102016.pdf

¹⁰ forestpeoples.org/en/global-environment-facility-gef/press-release/2017/press-indigenous-peoples-amazon-share-message

¹¹ fcds.org.co/publicaciones/colombia-recibe-apoyo-de-alemania-noruega-y-reino-unido-para-poner-en-marcha-su-ambicioso-plan-de-freno-a-la-deforestacion-en-la-amazonia-colombiana/

¹² reuters.com/world/europe/norway-wind-farms-heart-sami-protest-violate-human-rights-minister-says-2023-03-02/

¹³ youtube.com/watch?v=vNTmSsr9hDg

¹⁴ regjeringen.no/en/topics/indigenous-peoples-and-minorities/Sami-people/midtpalte/PROCEDURES-FOR-CONSULTATIONS-BETWEEN-STA/id450743/

SEPUR ZARCO

DEN GRØNNE

KONKYLIEN SOM

BLE TIL EN MILITÆRLEIR

I slutten av februar 2023 reiste vi til Guatemala. Vi skulle delta på en minnemarkering for ofrene etter landets brutale borgerkrig som foregikk mellom 1960 og 1996. Turen gikk til den lille fjellandsbyen Sepur Zarco, sørøst i landet.

Tekst og foto: Io Sivertsen. Dokumentarist: Eline Mannino, LAG-aktivist

Guatemala City 25. februar 2023

Vi drar tidlig om morgenen, det er madrugada – soloppgang. Bak i bilen ligger sjongleringsballer, trylletrijs og en flosshatt. Tingene tilhører Selvyn Suruy, en psykolog, aktivist og sirkusartist, som i flere år har jobbet med lokalbefolkningen i Sepur Zarco. Han lærer dem å sjonglere, stå på stylder og lage menneskelige pyramider – med andre ord, å leke. Suruy tror at gjennom lek kan man bygge tillit og bearbeide traumer.

I landsbyen bor ekteparet Mariano og Selsa Mez Chou som er Q'eqchi' Maya, en av de mange ur-folksgruppene i Guatemala. Mariano kommer oss i møte i bar overkropp, jeans og caps med en nøkkel til motorsykkelen hans rundt halsen. Han hilser varmt og ønsker oss velkommen. Selsa, kona til Mariano, står i døra. Hun smiler og vi får et kyss på hvert kinn. Det lukter bål og tørt gress. Snart er vi omgitt av barnestemmer. «Selvyn, Selvyn!» roper alle som har møtt opp for å se ham. Det er barn som har gledet seg til at sirkusartisten skulle komme. De titter frem overalt, og Suruy husker navnet på de fleste. Barna har to navn, ett på Q'eqchi' og ett på spansk. Suruys drøm er å bygge et kunst-, kultur- og traumesenter der barn kan komme og leke. De er barn av en generasjon som på grunn av krigen ikke har hatt en barndom. Mariano ble en del av Ejército Guerrillero de los Pobres, geriljaen til de fattige, da han var 16 år. Dette var for å kjempe mot militærdiktaturet som ikke bare hadde tatt jorda familien hans levde av, men som også hadde drept faren hans.

På veggen hjemme hos Mariano og Selsa henger det et bilde av den avdøde faren. På den samme veggen henger et bilde av Mariano med et gevær mellom beina. På Q'eqchi' betyr Sepur Zarco «den grønne konkylie», inspirert av fargen på den grønne elva som renner gjennom området. Bortsett fra de frodige fjellsidene, er det et endeløst landskap av tørre jorder. Gul monokultur. Under borgerkrigen gjemte folket seg i fjellene. De hadde hverken mat eller vann, og militæret skjøt alle de trodde var tilknyttet geriljaen.

Etter fredsavtalen i 1996 begynte de som hadde overlevd militærdiktaturets regime å grave etter sine savnede slektninger. Til nå har de funnet 112 levninger som ble begravd i minnesmerket i Sepur Zarco, men få er gjenkjent og de fleste ligger i graver uten navn. Bak minnesmerket ligger privateid land og befolkningen fra Sepur Zarco har ikke fått lov til å lete etter slektningene sine her. Traumat fra borgerkrigen virker nært og latent. Mange vi snakker med sliter med fattigdom og manglende utdanning, helsehjelp og jobbmuligheter.

En ung kvinne kommer bærende på en liten gris. Den hyler og snøfter mens hun kiler den på magen. Suruy sier han aldri har blitt holdt på den måten siden han ikke har noe bacon. Suruy er veldig tynn. Mennene ler. Suruy forteller at en gris er det kjæreste man kan eie, den er verdt 500 quetzales som er omtrent 500 norske kroner.

«Igjen og igjen blir det sagt at vi ikke må glemme. For uten minnene har vi ingen kamp.»

Minnesmarsjen starter og Mariano leder an. Alle roper på spansk; «El pueblo unido jamás será vencido», som oversatt på norsk lyder: «Et samlet folk vil aldri bli overvunnet».

Et kunstnerkollektiv, Festivales Solidarios, er med. Kollektivet har kledd seg opp i fargerike klær og går på stylter. Kunst og kultur er en integrert del av det aktivistiske arbeidet i Sepur Zarco. Musikk og istemte kampsanger blander seg med barn som både gråter og ler og lyder fra motorsykler høres i menneskemengden. Et øyeblikk føles alt så lystbetont, som en folkefest, men for de aller fleste innebærer dette dypt alvor. Kampene til dette urfolket kjennes fortsatt på kroppen. Toget ender ved mausoleet. Det er satt opp en rekke stoler, et telt skygger for solen og appellene starter.

Det tok over ti år før militære ble dømt for sine overgrep i Sepur Zarco. I 2016 fikk 15 kvinner, nå kalt for Las Abuelas, bestemødrene, dømt to tidligere militær offiserer for forbrytelser mot menneskeheten, voldtekt, drap og slaveri begått under borgerkrigen. En av de første som snakker er en *abuela*, en bestemor. Hun sier vi ikke må glemme, at grunnen til at hun står her i dag er for å passe på barna. For at fremtidige generasjoner ikke skal oppleve det samme som henne.

Etterpå kommer en gruppe unge kvinner fra den lokale feministiske skolen, Escuela feminista Carolina Urcuyo og synger allsang foran mausoleet. Sammen synger de om feministisk kamp og kvinnelig frigjøring. Skolen ble etablert etter at Las Abuelas vant fram i den guatemalanske retten. Skolen finnes i forskjellige regioner i Guatemala og man opplæres i sitt eget morsmål. Abelino Mez Chou, Marianos bror, tar mikrofonen.

Han forteller om hva han opplevde under borgerkrigen:
Det var hele landsbyer som gjemte seg i fjellene, og det var oss militæret drepte. Det er oss sønner som må fortelle, for vi har blitt stående uten foreldre.

Igjen og igjen blir det sagt at vi ikke må glemme. For uten minnene har vi ingen kamp. Markeringen tar slutt og folk setter seg på gresset og spiser lunsj. Vi går bort til Mariano som forteller at han er svært fornøyd med dagen. Han synes det er sterkt å se at så mange menn, kvinner, barn og overlevende fra borgerkrigen deltar i toget. Vi spør om han mener det er fred i Sepur Zarco. Til det svarer han:
Nei. En fredsavtale ble signert, men det som ble lovet er ikke oppfylt. Her i Guatemala er det kun fred for de rike.

Om det finnes fred i Guatemala er et komplekst spørsmål. Retten til jord er fortsatt truet, ikke bare av staten, men av internasjonale selskaper som tar kontroll over landområder. Det er vanskelig å ikke trekke linjene til vårens nyhetsbilde i Norge, der statsminister Jonas Gahr Støre for første gang anerkjente statens menneskerettighetsbrudd på Fosen. På Fosen kjemper også en urbefolkning for retten til kulturutøvelse og bevaring av livsgrunnlag, slik som i Guatemala. Historien om utnyttelse av minoriteter er noe vi alle deler, og hvis ikke den blir fortalt, vil den gjenta seg.

«Historien om utnyttelse av minoriteter er noe vi alle deler, og hvis ikke den blir fortalt, vil den gjenta seg.»

OF MONSTERS AND MEN: WHAT WE CAN LEARN FROM INTERVIEWING FEMICIDE PERPETRATORS IN LATIN AMERICA

Tekst: Martín Hernán Di Marco

In 1929, Antonio Gramsci wrote: *“The old world is dying, and the new world struggles to be born: now is the time of monsters”*. He was obviously referring to the changes in modes of production. Yet he paved the way for a grander idea to blossom: patriarchal systems might be changing in Latin America (and hopefully worldwide), yet traditional gender governance practices persist. In this shifting social scenario, certain forms of violence prevail, and are still justified and minimised by an ideological veneer. Femicide is one of these monsters.

This term is usually defined as the intentional killing of women or girls based on their gender. While this definition is not without debate, there is consensus about its purpose; it aims to highlight that these killings are not isolated events, but social actions defined by how perpetrators see the victims and how our cultures provide the context in which gender unfolds. This was the original intention of the term when it was coined in 1976 by Diana Russell. Femicide underscores the gendered nature of certain forms of violence and, therefore, denounces a pervasive pattern in how femininity and masculinity are viewed.

Over the past two decades, social movements have drastically changed the cultural and political landscape in Latin America. In hand with the expansion of feminist grassroots mobilisations, institutional norms (in both the public and private sectors) have been established. Referral protocols designed to tackle sexual abuse in the workplace and specific programs focused on aiding women in abusive relationships, among others, started dismantling archaic mechanisms by addressing these forms of violence. Furthermore, femicide-specific criminal laws were enforced in several countries of the region. Unfortunately, the femicide rates since the 2010s have stagnated; they have been in a plateau according to the most recent report Gender-related killings of women and girls (femicide/feminicide) of the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

“We are the resistance”. Mexico City, Mexico, 2022.

In this context, a key question to be asked is ‘why?’. As a sociologist, I am interested in understanding the reasons behind people’s actions. What motivates a person to perform such an extreme form of aggression? What stories and beliefs instigate these ways of harm-doing? And, most importantly, how can we prevent them? Unfortunately, few studies have actually looked into the rationalities of those who commit this crime. I believe that the usual answers to these questions are based on prejudice, lack of evidence and enduring myths. This goes hand in hand with a current obsession of academics and state officials to produce quantitative data, identify risk factors and avoid actually attempting to decipher the aggressors’ views.

In CRIMLA (Crime in Latin America, a project developed at the Department of Criminology and Sociology of Law, University of Oslo), we are intrigued by how dominant narratives shape our worldviews and, more specifically, how knowing about life stories can help us understand acts of violence and crimes. When it comes to gender-based violence, perpetrators are the key drivers we need to understand. Only by identifying the logic underpinning harm, can we fully comprehend this global phenomenon and design appropriate intervention strategies that might prevent extreme violence. We have been conducting interviews in seven countries of the region as a way to fill that void.

"The fact that most of these crimes occur when separation is being discussed or when they cannot cope with an unforeseen circumstance illustrates this point."

So, what can we say so far? I take the chance to address five key aspects, relevant in the ongoing debates about femicide and its prevention. First, referring to femicide perpetrators as ‘crazy men’ or ‘monsters’ is just a simplistic reduction of a broader problem, which hides the nub of the issue.

Rationality, meaning, and coherence are rarely absent in any kind of interview: this is not an exception. I have never conducted an interview in which I could not identify how social discourses were appropriated and ‘put into action’ by these men. While they are not simply conduits of patriarchy, they are certainly not outcasts. Second, the killing of women is usually the culmination of a long abusive relationship. Few cases can actually be classified as ‘out of the blue’. For most, the murder implies a series of prior forms of coercive control, abuse and physical aggression. Namely, femicides do not just happen overnight. Third, while some of the attention has been focused on the person who commits the aggression, it is crucial to acknowledge that there is a network of other people involved indirectly. This seems like a logical conclusion, since there is usually a long violent relationship before the killing. Nonetheless, this is hardly talked about.

Friends of the offenders who cover up for him, relatives who are unsure about the ‘seriousness’ of the situation and institutions that fail to identify signs of abuse and act accordingly are present in the life stories of these men. This point is not only crucial (and blatantly ignored) when designing strategies to reduce gender-based violence, but it is also key to recognise the complicity of other social actors. Fourth, lethal violence is basically an act to claim back a desired position: restorative strategy devised as a response to aggrieved entitlement, as Michel Kimmel framed it. Violence is usually executed when power is in jeopardy. The fact that most of these crimes occur when separation is being discussed or when they cannot cope

with an unforeseen circumstance illustrates this point. Femicides are embedded in the power dynamics of our societies; it is not a private matter.

Lastly, most of the interviewed men actually state that love was the main reason for them to ‘snap’. My interpretation of this account is not that they are merely justifying their act (a simplistic reading of their interviews), but that they believe that love is connected to such an extreme form as physical aggression. This aspect points to a broader (and dominant) conception of what love, romance and intimate relationships are. Proprietariness, unavailable emotional resources to deal with frustration and fear, and physical harm as a way to express their emotional pain—the ABC of hegemonic masculinity—are common aspects present in the experiences of these men.

There is still much to be analysed about these stories. The mere fact that most of them were eager to talk is a key indicator of this issue. It is a symptomatic element of the interviews; they were interested in getting their stories heard, in protecting their reputation. In their mind, they did nothing (or almost nothing) wrong.

Justifiably, femicide has been a focal point of recent discussions in Latin American, as well as other regions. Yet this phenomenon is nothing more than the maximum expression of a broader problem: it should alert us about how gender is produced and reproduced in our societies, and how this shapes each and every one of us. Candid discussions about femicide could potentially encourage a wider conversation about the dominant ideas about love, jealousy, trust and fundamentally conflict. Thus, in the context of a radical social transformation (when the old world is still alive, and the new one is still being born), talking to perpetrators could lead us to learning something about ourselves.

"In March there are more femicides than days". Santiago de Chile, Chile, 2022.

"In memory of all those women killed by those who said they loved them". Tigre, Argentina, 2019.

«INGEN Å MISTE»

En kortfilm om feminicidio, sorg og kollektiv motstand.
16.41 min
Av Ingrid Fadnes - Filmkunst 1, OsloMet, våren 2023

Ingen å miste er en kortfilm om drapet på den 25 år gamle Maria Gloria Poltronieri Borges, eller bare Magó, som hun ble kalt. Det var også slik jeg kjente henne. Vi gikk i samme capoeiragruppe i São Paulo, Brasil, da jeg bodde der og arbeidet blant annet som koordinator for LAGs solidaritetsbrigader.

I slutten av januar i 2020, rundt fire år etter at jeg flytta fra Brasil, mottok jeg beskjeden om at Magó var funnet drept. I begynnelsen ville jeg verken lese eller høre noe om detaljene i saken, i en slags fornektelse over at dette hadde skjedd. Jeg ønsket meg en annen forklaring, en bilulykke for eksempel. Hva som helst, bare ikke dette – ikke *feminicidio* - drap på kvinner fordi de er kvinner.

Men det som skjedde var nettopp dette. Magó ble først voldtatt, så kvalt, og til slutt etterlatt ved et fossefall, helt alene. Gjerningsmannen kjente henne ikke. Han bare var der, på akkurat samme sted som henne, på akkurat samme tidspunkt, og bare bestemte seg for å drepe henne. Rundt to uker etter, ble han arrestert. Armene hans hadde fremdeles synlige merker etter slåsskamp.

Noe av det som sjokkerte meg aller mest da jeg mottok nyheten om drapet på Magó, var nettopp det at jeg visste at hun kunne forsvare seg. Magó var sterk. Hun var koreograf, danser og capoeirista. Hun var smidig og rask. Merkene, og sporene på stedet der kroppen til Magó ble funnet, 12 timer etter at lyset i øynene hennes ble slukket, viste at hun kjempet hardt for å leve. Erkjennelsen jeg satt igjen med, og som jeg sitter med enda, er at jeg, at vi, aldri kan forsvare oss mot en mann som bestemmer seg for å gjøre dette.

Jeg kjente på en sorg, blandet med redsel, rett etter nyheten om Magó. Sorg over tapet av et av de vakreste og mest unike menneskene jeg har møtt. Og en redsel, en jeg deler med mange kvinner, kanskje de aller fleste, over å i et sårbart øyeblikk stå overfor en femicida – en som dreper kvinner fordi de er kvinner. En som voldtar og kaster kroppene våre i elver, innsjøer, grøftekanter og søppeldynger.

Når jeg leser om *feminicidio* har jeg ofte tenkt på hvor kroppene blir kastet etterpå. Vann, har jeg tenkt. Hvorfor kaster de oss i vannet?

Også Magós drap er knyttet til vann. Det var ved et fossefall i en mindre brasiliansk by i delstaten Paraná, hvor hun var alene, på leting etter ro og nærhet til naturen, at hun ble drept. Bølger av demonstrasjoner. Hvert eneste *feminicidio* rammer familie, venner, bekjente og kollegaer, men også hele samfunn. *Feminicidio* er det voldeligste og dødeligste uttrykket for forakt mot kvinner, og etterlater seg en kollektiv redsel.

Stills fra filmen «Ingen å miste»

«Jeg ønsket meg en annen forklaring, en bilulykke for eksempel. Hva som helst, bare ikke dette – ikke *feminicidio* - drap på kvinner fordi de er kvinner.»

Men *feminicidio* blir også møtt med raseri - og handling. I kjølvannet av drapet på Magó, oppstod det demonstrasjoner mot *feminicidio*, både lokalt i hennes hjemby Maringá, i andre byer som São Paulo hvor hun bodde i flere år, og i Italia hvor hun besøkte sin søster, Ana Clara - som også er danser - flere ganger. I demonstrasjonene bar folk plakater med ansiktet til Magó. «A vida pede passagem» var et av slagordene som fulgte demonstrasjonene. Livet ber om å få være, eller livet må gis plass.

Demonstrasjonene med Magós ansikt, er bare én av mange. Over hele Latin-Amerika har demonstrasjoner mot vold, og mot *feminicidio*, kommet som store bølger med jevne mellomrom. De siste 10-15 årene har demonstrasjonene økt i omfang og eksplosivitet.

I 2020, ga den meksikanske artisten Vivir Quintana ut låta «Vivir sin miedo» (Å leve uten frykt) og skapte en helt egen hymne for den kollektive kampen mot kvinndrap. Volden mot, og drapene på kvinner, tar ikke slutt, men motstandskampen er sterk og har vist seg ukuelig og kompromissløs.

Hvordan si navnet ditt?

I flere år har jeg jobbet med tematikken *feminicidio* og vold mot kvinner. Både som journalist og aktivist, men da Magó ble drept, visste jeg ikke hva jeg skulle skrive. Jeg visste egentlig ikke hva jeg skulle si. Jeg klarte ikke engang å si navnet hennes.

Et prosjekt som hjalp meg å snakke om Magó, var det kollektive kunstprosjektet jeg initierte sammen med min søster Astrid vinteren 2020. Prosjektet, som fremdeles er pågående, ønsker å jobbe rundt det kollektive minnet til LAG som solidaritetsorganisasjon. Små historier fra LAGs medlemmer og tilknyttede om politisk kamp opp gjennom årene, kommer til uttrykk gjennom tekstlapper, små tekstsnutter og lyder, og blir satt sammen til prosjektet solidaritetsteppet».

I beskrivelsen av prosjektet står det: *Ordet for å veve, er på spansk tejer, og betyr noe langt dypere enn den konkrete handlingen. Ordet blir blant annet brukt for å beskrive hvordan vi ønsker at samfunnet vårt skal være. Tejemos comunidad (vi vever community), tejemos resistencias (vi vever motstandskamp), tejemos historias (vi vever historier), eller det viktige el tejido social, som er noe slikt som hvordan samfunnet er bundet sammen. 'Et flettverk'.*

Da jeg skulle sy en historie til lappeteppet, bestemte jeg meg for å brodere Magós navn, og slik veve henne sammen med alle historiene

om sorg, motstand og samhold som det kollektive solidaritetsteppet inneholder. Gjennom å brodere, kunne jeg etterhvert også fortelle.

Handlingen, det å feste Magós navn til tekstil med nål og tråd, er inspirert av ulike kvinnekollektiver i Latin-Amerika som gjør nettopp dette. I en tekst jeg skrev til tidsskriftet FETTs andre utgave i 2020, noen måneder etter drapet på Magó, dveler jeg ved det å bruke hender til å bearbeide sorg: «*Kan det være at hender kan si noe når ordene, enten blir utilstrekkelige, mangelfulle eller når vi er for redde, for fylt med angst eller sorg til å uttale dem?*». For meg ble det slik. En slags terapi, eller en metode for å snakke om noe personlig og vanskelig.

I Magós navn

Høsten 2022 begynte jeg på Filmkunst 1 på OsloMet, et videreutdanningstilbud for folk som ønsker å lage film, både innenfor kunstnerisk og journalistisk praksis. Det var gjennom kurset jeg startet det som skulle bli en kortfilm med utgangspunkt i Magó.

Da jeg broderte Magó inn i lappeteppet i 2020 hadde jeg litt kontakt med søsteren, Ana Clara, og den gangen ba jeg også Mestre Jaime, fra capoeiragruppa Paraguassu, hvor både jeg og Magó gikk, om å lage en sang for Magó. Det gjorde han - en vakker sang om savnet etter henne. Da jeg bestemte meg for å reise til Brasil for å filme, var det viktig for meg å oppsøke både Mestre Jaime og Ana Clara som nå bor i hjembyen Maringá.

Ana Clara inviterte meg til treårsmarkeringen for drapet på Magó i Maringá. Selv nå, over tre år etter drapet, demonstrerer familien, venner og de som lar seg opprøre av kvinndrap. Mannen som drepte Magó sitter i fengsel, men ennå har ingen rettssak funnet sted.

Da jeg tok kontakt med Ana Clara, fortalte hun meg om alt de har gjort i navnet til Magó siden hun ble revet vekk. Et teater i hjembyen har fått hennes navn, flere monumenter er satt opp, et lovforslag med hennes navn for å forebygge vold mot kvinner er fremmet, og hvert eneste år, den 26. januar, dagen da de fant Magó, samles de til demonstrasjoner.

Å ta utgangspunkt i det brutale drapet på Magó for en film er ikke lett. Jeg måtte selv begynne å lese om drapet, omstendighetene, og etterspillet, og i etterkant av turen til Brasil vinteren 2023, satt jeg med et materiale jeg sleit med å gå inn i.

«Plutselig kom jeg over en tilfeldig notis i avisa: Komorebi. Et japansk ord som beskriver lyset som filtreres gjennom bladene på trær - Et magisk dansende lys. Det ble med ett helt klart for meg hvor jeg skulle begynne filmen, og hvor den skulle slutte.»

Hvordan vise *feminicidio*?

Når vi snakker om *feminicidio* er ordene vi velger viktige. Skal vi si rett ut hva det er som har skjedd? Skal vi bruke ordene som beskriver en brutal vold? Blir det å lage underholdning av drap? Er det ordene som er underholdende, tiltrekkende og sensasjonspreget, eller er det måten vi sier og bruker dem på? Jeg har i noen tidligere tekster om *feminicidio* valgt å gjengi hvordan en kvinne blir drept ut ifra obduksjonsrapporter. En sterk inspirasjon til dette er den chilenske forfatteren Roberto Bolaño og den virkelighetsnære (i hvert fall deler av den) romanen *2666*. I den handler et helt kapittel, som vil si tilnærmet en bok, om kvinndrap. Det er kvalmende å lese den, samtidig så har det tydelige og repetitive språket en effekt. Det samme opplevde jeg da jeg leste *Døde jenter* av den argentinske forfatteren Selva Almada. Hun skriver om tre kvinndrap i Argentina lenge før begrepet *feminicidio* ble utbredt. Skrive-måten er også rett fram, brutal, men uten å pynte på, eller å spekulere i drapene. Da jeg leste boka, måtte jeg legge den fra meg flere ganger. Samtidig har bevisstheten i meg selv vokst rundt det at vi må konfronteres. Det er lov å skape en følelse av kvalme, avsky, sinne og sorg hos en leser eller hos en publikummer.

Samtidig opplever jeg film som et mer krevende format enn tekst. Vi er nærmest overeksponert for visuell og grafisk vold. En som har studert og skrevet om dette er meksikanske Sayak Valencia. I boka hennes *Gore Capitalism* låner hun et begrep fra filmverdenen - *gore* - for å beskrive graden av brutaliteten i volden som har utviklet seg i grenselandet mellom USA og Mexico. Det er akkurat i dette grenselandet, mellom de to landene, at begrepet *feminicidio* ble tatt i bruk på 1990-tallet

da kvinnekropp etter kvinnekropp ble funnet, voldtatt, lemlestet og drept i ørkenen ved Ciudad Juárez. Den grafiske volden er ekstremt brutal, og kan kommersialiseres. Det visuelle materiale må brukes med omhu, og gjennom samtaler, og det å være sammen med Ana Clara, og moren til Magó, Daisa, skjønte jeg etterhvert hvilke bilder som fremkaller vonde følelser hos dem. Å vise åstedet for drapet og å gi plass til gjerningsmannen, ble uaktuelt. Da jeg begynte å klippe filmen, var jeg i villrede. Hvem og hva handlet filmen om? Meg? Om søsteren og moren, Ana Clara og Daisa? Om Magó? Om fenomenet *feminicidio*? Om capoeira som motstand? Jeg var usikker, og forkastet nær sagt alle inngangene til filmen. Plutselig kom jeg over en tilfeldig notis i avisa: Komorebi. Et japansk ord som beskriver lyset som filtreres gjennom bladene på trær - Et magisk dansende lys. Det ble med ett helt klart for meg hvor jeg skulle begynne filmen, og hvor den skulle slutte. Magó er jo akkurat det, et magisk dansende lys som kommer til oss i dag gjennom regnet, sola og skyene. Det er slik alle beskriver henne - og det er slik Mestre Jaime synger henne.

I filmen *Ingen å miste* er det en scene hvor Mestre Jaime lager capoeira-instrumentet *berimbau*. Når han er ferdig sier han: *Nå er dette instrumentet født. Det har kommet til jordens overflate akkurat nå, og er klart for å deles med andre.*

Litt sånn føles det å avslutte filmprosjektet om Magó, om meg, om sorg og tap, sinne, *feminicidio* og kollektiv organisering. Nå er jeg klar for å dele den.

«EKSIL»

Historien om hvordan diktaturet i Uruguay formet en familie
Skrevet av Bendik Halvor Arum
Student ved UiO på bachelorprogrammet i utviklingsstudier
og bærekraft

Dokumentaren *Eksil*, sluppet av NRK tidligere i år, er en fortelling om en families opplevelse og erfaringer med å være i eksil i Norge, som følge av politiske utfordringer i hjemlandet sitt, Uruguay. Den setter søkelys på diktaturetiden i Uruguay, med korte innblikk i hvordan livet var der, men i all hovedsak er det en historie om en familie og deres geografiske splittelse.

Dokumentaren forteller den turbulente historien til familien Caballero og deres liv som politiske flyktninger. Gjennom intervjuer med Carlos Caballero og hans datter Cecilia, dannes det et bilde av deres reise som familie. Carlos var motstandsmann i Uruguay på 1970-tallet, som førte til at han ble fengslet da hans datter var kun seks år gammel. Her satt han i fem år, og etter hans løslatelse søkte familien asyl i Norge. Familien etablerte seg i det norske samfunnet. Spesielt Cecilia dannet seg et nytt liv i Norge med gode venner og skole. Carlos sine tanker forble imidlertid i Uruguay, med et sterkt ønske om å avskaffe diktaturet.

Eksil tar for seg tankene og følelsene en familie kan oppleve under diktaturets press. For eksempel slet Carlos med tanken på alle de menneskene som var igjen i diktaturet, mens han levde trygt i Norge. Han bestemte seg for å forsøke å bidra fra Norge, ved å spre informasjon om situasjonen i Uruguay og å søke støtte fra norske politiske partier. Cecilia derimot, slet med å innrømme for sine nye norske venner at hun kom fra Uruguay. Hun kunne finne på å fortelle skrønehistorier i stedet for sannheten. Dokumentaren lykkes med å fremstille de personlige utfordringene som kan oppstå når man lever i eksil.

Samtidig som historien til familien Caballero fortelles, settes det også søkelys på hvordan staten og samfunnet i Uruguay har lagt skjul på diktaturetiden i landet. Barn lærer ikke om diktaturet på skolen og det snakkes heller ikke om i media eller innad i familier. Dette budskapet gjentas i løpet av dokumentaren, spesielt ved form av en teaterforestilling som settes opp om livene til ulike uruguayanske familier under diktaturetiden. Dramatikeren Lene Therese Teigen bruker samtaler med Carlos og Cecilia som utgangspunkt i teaterstykket som heter «*Tiden uten bøker*». Et av de fineste øyeblikkene i dokumentaren er da Carlos Caballero får se dette teaterstykket, etterfulgt av en tårefull monolog der han blant annet spør; «Hvorfor har vi ikke snakket om dette tidligere?» Her understrekes budskapet til dokumentaren. Nemlig det å kaste lys på en mørkere tid, som ikke burde legges skjul på, men heller være inspirasjon for diskusjon og debatt i Uruguay og resten av verden.

Illustrasjon: Karoline Lie

Grenseløs litteratur:

OM OPPVEKST OG DØDE HUNDER

Tekst: Ane Christiansen
Foto: Karen Toledo og Verónica Jorquera

En ny bølge latinamerikansk litteratur skyller over verden. Den første generasjonen latinamerikansk litteratur som ble kjent for et stort ikke-spanskspråklig publikum, den såkalte boom-litteraturen fra 1960-1980-tallet, var dominert av menn. Denne gangen er det de yngre kvinnelige stemmene som peker seg ut, mange av dem med et tydelig samfunnskritisk perspektiv.

I tekstene du nå skal få lese blir vi kjent med to spanskspråklige forfattere bosatt i Norge. Claudia Ulloa Donoso er en etablert skjønnlitterær forfatter med et stort publikum, og bøkene hennes er oversatt til flere språk. Roxana Sobrino Triana kom til Bergen som doktorgradsstipendiat i spansk lingvistikk i 2013, og har siden jobbet ved flere norske utdanningsinstitusjoner. Hun skriver først og fremst språkvitenskapelig faglitteratur, men utga i fjor den selvbiografiske essaysamlingen *Isla de corcho* (Aduana vieja, 2022). Ingen av dem er foreløpig utgitt på norsk. Vi får her en smakebit fra boken til Sobrino Triana, etterfulgt av en tekst om den siste boken til Ulloa Donoso: *Yo maté a un perro en Rumanía* (Almadía, 2022).

Roxana Sobrino Triana: *Isla de corcho*

Isla de corcho består av 39 historier som kan leses hver for seg, men som samtidig henger sammen. Samlet forteller de forfatterens livsreise fra oppveksten på Cuba og fram til dagens virkelighet som cubansk migrant i Norge. Fortellingene tar for seg hvordan det var å vokse opp på Cuba under det som ble kalt «Den spesielle perioden» etter Østblokkens fall, hva et hjemland er, hva er det innebærer å emigrere, og hvordan Cuba, et land med en så spesiell historie, ser ut fra Norge. Tekstene er enkle å lese, og preget av en blanding av nostalgi og en litt hard form for humor. Ifølge forfatteren selv, har denne boka vært en personlig øvelse i å se på Cuba fra utsiden. Det følgende utdraget er første norske oversettelsen av hennes verk, og en fullstendig oversettelse kommer forhåpentligvis ut i løpet av neste år.

Utdrag fra boka *Isla de corcho* oversatt av Ane Christiansen

Bevisstheten min ble vekket i en tid med mye mørke. Barndomsår med mørke kvelder. Dager hvor den dampende heten forberedte oss på nok en kveld med strømbrydd. Det elektriske lyset var den nye tidsenheten, det eneste som telte.

Tiden teltes ikke lenger i dager og netter, men i strøminnkobling og strømbrydd: – Denne uka har strømbryddene vært på 12 timer, sa tanten min. – At det går an, ropte nabodama. I går var det 16. Jeg tror de rett og slett har spist strømmen! De sier at i dag blir det ikke noe, så da benytter jeg anledningen til å vaske. Men snart forsvinner den igjen og blir borte fram til soloppgang. La oss se om i morgen blir dagen da vi får en liten strøminnkobling. Og mens dette pågikk, leste jeg. Jeg bare leste.

Når de tok strømmen og de siste solstrålene forsvant, begynte faren min den rituelle opp-tenningen av den kinesiske parafinlampen vår.

Vi var privilegerte, for det var få av dem i landsbyen. Lampen utstrålte et hvitt lys som lyst opp nesten hele huset. Først måtte han fylle på parafin, deretter pumpe inn luft gjennom ventilen, sette fyr på alkoholen som skulle brenne fram til den hadde fordampet, skru på flammesprederen sånn at «skjorta», et slags glødenett som spredte lyset oppå brenneren, tok fyr. Og svitsj! Det ble lyst. For noen vidundere de var disse kineserne! Det er rart hvordan alt på den tiden hadde en tydelig nasjonalitet: Parafinlampene var kinesiske. Ventilatorene, vaskemaskinene, TV-ene og kjøleskapene var nesten uten unntak russiske. Men bilene, de var fra USA. Kort tid senere forsvant poenget med å gi alle ting sin egen nasjonalitet, for etter hvert ble alt Made in China.

Jeg husker at jeg observerte alle bevegelsene til faren min, som med millimeterpresisjon, som om han skulle utføre en røntgenundersøkelse, steg for steg jobbet seg framover mot det tente lyset som var så hvitt at det blendet meg helt i noen sekunder. Det var ironisk, var det ikke? Å bli blendet av alt lyset. Men det dempet seg. Lyset fra lampen ble svakere ettersom timene gikk, og for å kunne lese måtte jeg sette meg stadig nærmere. Jeg forsvant inn i en nesten hypnotisk søvnighet mens jeg satt med en bok i hendene så nær lampen som mulig.

De voksne hadde lange samtaler i døråpningen for å få litt frisk luft i kveldingen, noen unger løp rundt i gatene, og mens alt dette pågikk, satt jeg og leste. Jeg fikk etter hvert et symbiotisk forhold til parafinlampen som, kuriøst nok, hadde vært et symbol på syttitallets alfabetiseringskampanjer. På et vis alfabetiserte jeg meg selv sammen med den. Jeg metamorfoserte med Kafka, jeg ble kjent med Cecilia Valdés, jeg flørtet med det feminine universet i Las honradas og Las impuras, jeg leste Balzac. Mitt indre lys ble projisert og blandet seg sammen med parafinlampens. Vi tente opp og slukket samtidig, hver kveld, med hvert strømbrydd.

Claudia Ulloa Donos: Om språk, hjem og døde dyr

I en kjellerleilighet i Bodø sitter en peruansk forfatter og skriver litteratur i verdensklasse på spansk. Anmelderne kaller bøkene hennes «en avhengighet», og hun er kåret til en av de beste latinamerikanske forfatterne i sin generasjon. Litteraturen hennes er tilgjengelig på en rekke språk, men Claudia Ulloa Donoso er enda ikke oversatt til norsk.

Den første jeg-personen i Claudia Ulloa Donosos roman *Yo maté a un perro en Rumanía* («Jeg drepte en hund i Romania») er en hund. Den forteller oss at alle hunder, fra den første ulven, har menneskenes språk inngravert i DNAet sitt. Taleorganene deres er ikke godt nok utviklet til at de kan snakke, men de forstår alt. Der menneskene vanligvis taper språket sammen med kroppens resterende funksjoner i dødskampen, blir det derimot mer tilgjengelig for hundene når de er i ferd med å dø. Hunden forlater oss raskt, men den blir hengende i lufta gjennom en 360 siders lang reise til Romania.

Mihai
I Norge heter han Mihai, den rumenske bussjåføren som inviterer med seg den latinamerikanske norsk læreren sin, bokas hovedforteller, på en reise til hjemlandet. Hun takker ja, selv om de knapt kjenner hverandre fra andre steder enn klasserommet og det fremste setet i bussen han kjører, og hun ikke aner hva målet med reisen er utover at han skal treffe familien sin. Om «familien» er kone og barn eller mor og far, vet hun ikke. Hun pakker toalettveska full av beroligende tabletter og blir med ut i ukjent terreng uten å spørre om noe som helst. Mihai er redd for å forlate henne hjemme i Norge, og det er snarere ansvar enn ønsket om felles opplevelser, som gjør at han tar henne med seg til Romania.

Praznic
Hovedmålet med reisen viser seg å være en praznic, et siste måltid for en død person, før vedkommende stedes til den siste hvile. I Romania finner seremonien sted sju år etter at døden har inntruffet. Det er faren til Mihai, eller Ovidiu, som bussjåføren kaller seg når han er i Romania, som skal få sin praznic, og det er den utvandrede sønnen som skal arrangere den. De installerer seg hos familien, først hos en tante, Viorica, og

den kjederøykende og på alle måter litt aparte sønnen hennes, Bogdan. Ovidiu er ute det meste av dagen, uten å fortelle hva han driver med, mens den tidligere læreren hans finner seg stadig bedre til rette i det overmøblerte og glørete hjemmet til Viorica og Bogdan. Om læreren og den tidligere eleven ikke kjente hverandre så godt før de reiste, så blir de enda fjernere for hverandre i Romania. Hun kjenner ikke Ovidiu. Den utenlandske bussjåføren, Mihai, er plutselig en innfødt, mens hun som vanligvis behersker språkene hun har rundt seg, nå befinner seg i en til dels språkløs tilværelse, hvor rumensk kanskje mest av alt for henne minner om bjeffing.

Hva er språk?
Selv fascineres jeg aller mest av alle de underliggende språkrefleksjonene boka åpner opp for. I Norge finner Mihai og jeg-personen tonen over en liten notisbok hvor han skriver ned ord som han viser til henne. Han har jobbet i Spania, og snakker derfor spansk, Spania-spansk. Hun er latinamerikaner. Vi får verken vite hva hun heter eller hvilket land hun kommer fra, men språkføringen viser at det er snakk om Latin-Amerika. Deres felles språk stammer altså fra hver sin verdensdel. Når de sliter med kommunikasjonen, er det likevel ikke på grunn av språket som sådan. På et tidspunkt begynner jeg-personen å utveksle SMSer med Bogdan, fetteren til Ovidiu. De holder kontakten også etter at de reisende har forlatt leiligheten han deler med moren, gjennom å sende hverandre meldinger som stort sett består av emoji. På et tidspunkt oppdager Ovidiu dette, og han blir sjalu over at de to så raskt kom så langt i kommunikasjonen, som om en emoji er mer verdt enn ord. Selv har han kun en eneste gang fått en emoji av den tidligere læreren sin.

Fattigdom
Kanskje i takt med at jeg-personen lærer seg stadig litt mer rumensk, forsvinner Mihai helt ut av historien, og er etter hvert kun Ovidiu. De reiser videre, denne gangen hjem til Ovidius bror, som bor sammen med en romkvinne. Vi observerer møtet gjennom jeg-personens øyne. Klasse- og kjønnsproblematikk skinner gjennom, men heldigvis forklares ingenting. Leseren får selv det rommet hun trenger til å gjøre seg sine egne refleksjoner om livet i den rumenske underklassen, om fattigdom som mer enn fraværet av økonomiske ressurser. Lærerens tilkortkommenhet, eller fattigdom om man vil, i møte med denne familien, viser seg i det mangelfulle språket. Men her, av alle steder, finner jeg-personen seg til rette. Hun forbarmer seg over en liten hund, og forholdet deres utvikler seg i takt med at de to begynner å dele på de beroligende medisinene hun går på. Hunden får i utgangspunktet ikke lov til å være inne, men hun gemmer den i en kasse under senga si. Hunden er tydelig syk, og selv om det ikke på noe tidspunkt refereres til hunden som snakker i begynnelsen av boka, lurar man som leser veldig på hva som er i ferd med å utvikle seg.

Hvem er vi?
Som all god litteratur, utforsker denne romanen språkets og skrivingens muligheter. Hva betyr det å kunne et språk? Hvem er utlending når og hvor, og hva er utlandet? Hvor er vi hjemme? Hvis livet er en ferd mot døden, når begynner vi å dø? Hvor går grensen mellom fantasi og virkelighet? Når kjenner vi egentlig hverandre, og når gjør vi det plutselig ikke mer? Hvorfor føler læreren og Ovidiu seg hjemme i forskjellige omgivelser i det samme, men på ulikt vis for dem, fremmede landet?

«Hva betyr det å kunne et språk? Hvem er utlending når og hvor, og hva er utlandet? Hvor er vi hjemme? Hvis livet er en ferd mot døden, når begynner vi å dø?»

Skjebnefellesskap
De fleste som har levd noen år har opplevd skjebnefellesskap. Man blir bestevenner på jobben, i en lukket gruppe på en reise, eller fordi man tilfeldigvis er naboer eller deler rom et par uker på sykehuset. Når omgivelsene endres, blir man plutselig fremmede for hverandre. Motsatt kan det å komme veldig tett på gjøre at man oppdager sider ved hverandre man ikke liker. I dette tilfellet dreier det seg blant annet om en eksessiv medisin- og alkoholbruk hos læreren. Først langt ut i boka får vi Ovidius´versjon av historien, og den er naturligvis litt annerledes enn hennes, samtidig som den viser at de forstår hverandre bedre og tenker likere enn man kanskje kunne ha fryktet.

Claudia Ulloa Donoso ble i 2017 del av Bogotá 39, en kåring av de 39 viktigste latinamerikanske forfatterne under 40 år. Lista oppdateres kun hvert tiende år. Fram til «Jeg drepte en hund i Romania», har hun holdt seg til novellesjangeren. Den siste novellesamlingen hennes, *Pajarito*, som på norsk betyr “liten fugl”, ble hyllet av kritikerne, og utgitt i samtlige latinamerikanske land etter at hun ble del av Bogotá 39. Fra den og fram til romanen som kom i høst, gikk det hele sju år. Vi snakker om en forfatter som tar seg tid, som veier ordene sine på gullvekt og ikke utgir noe før det er helstøpt.

De siste årene har vi fått tilgang til flere nye interessante latinamerikanske stemmer på norsk. Noen eksempler er Guadalupe Nettel, Selva Almada, Dolores Reyes, Samantha Schweblin, Valeria Luiselli og min personlige favoritt, Alejandro Zambra. I en kjellerleilighet i Bodø sitter den kanskje mest spennende av dem alle. Norske forlag bør snarest kjenne sin besøkelsestid og oversette Claudia Ulloa Donoso til norsk!

OM Å LYSE OPP MØRKLAGTE AVKROKER

Tekst: Bente Teigen Gundersen
Redaktør (sammen med Leila Guerriero)
for Cronica. Sanne fortellinger fra Latin-Ameri-
ka, 2023, Camino forlag

Roberto Navia (Santa Cruz, Bolivia, 1975) har reist rundt i hjemlandet, resten av Latin-Amerika og verden i over tjue år for å skildre tilværelsen til anonyme mennesker, utrydningstruede arter og miljø- og klimaspørsmål. Erfaringene han har gjort seg på disse reisene har han udødeliggjort i crónicaene sine. En av Navias mest kjente tekster, den prisbelønte *Tribus de la Inquisición*, er nå oversatt til norsk av Solveig Firing Lunde. I crónicaen vi presenterer her, som på norsk har fått tittelen *Inkvisisjonens folk*, undersøker den bolivianske journalisten en rå og ukjent virkelighet med selvjustis og lynsjekultur i Cochabamba-regionen i Bolivia.

Navias tekst er en del av antologien *Cronica. Sanne fortellinger fra Latin-Amerika* (Camino forlag, 2023) som består av ulike journalistiske arbeider. Tretten journalister fra tretten land i Latin-Amerika (Argentina, Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Cuba, Den dominikanske republikk, Haiti, El Salvador, Mexico, Peru, Venezuela og Uruguay) fortolker den allsidige latinamerikanske virkeligheten og skriver tekster som er ambisiøse, både i form og innhold.

Navias er for tiden redaktør for tidsskriftet *Nómadas* og andre av hans emblematiske tekster er *Los Colmillos de la Mafia*, hvor han setter søkelyset på den illegale jakten på jaguarer i Bolivia, og i *Esclavos Made in Bolivia* skriver han om bolivianske emigranter som blir brukt som slaver i klesindustrien i Brasil og Argentina. *Tribus de la inquisición* er blitt dokumentarfilm regissert av spanske Mabel Lozano og produsert i samarbeid med Navia.

Cronica er en hybridsjanger mellom sakprosa og skjønnlitteratur som har fått kultstatus i spanskspråklig fortellerkunst. Det er en form for langsom narrativ sakprosa eller fortellende journalistikk.

Sjangeren har funnet sin helt særegne form i mange latinamerikanske land og har en klar ambisjon om å heve journalistikk og sakprosa til en kunstform på linje med skjønnlitteratur, samtidig som journalistikkens krav til sannhet og etterrettelighet ivaretas. Denne hybride formen omtales på mange måter, for eksempel som prosaens nebbdyr eller skjønnlitteraturens incestuøse datter. Gabriel García Márquez, Elena Poniatowska, Martín Caparrós og Juan Villoro er noen av skribentene som har dyrket sjangeren og inspirert nye generasjoner av journalister til å skrive denne typen sakprosa. Det var nettopp Gabriel García Márquez som definerte crónica som «sanne fortellinger». Den argentinske forfatteren Martín Caparrós har sagt at «magien i en god crónica-tekst består i at leserne fatter interesse for tema de ikke ante at de var interessert i.»

En av de fremste eksponentene for sjangeren er i dag argentinske Leila Guerriero. Jeg ble helt satt ut, men også fascinert da jeg leste *El rastro en los huesos* (Gatopardo, 2008) hvor hun undersøker virksomheten til en gruppe argentinske rettsantropologer som siden åttitallet har arbeidet med å identifisere ofre fra militærdiktaturet i hjemlandet og andre deler av verden. Gjennom intervjuer med rettsantropologene og på bakgrunn av diverse kildemateriale maner hun fram en fortelling om mennesker som på brutalt vis ble «forsvunnet» under Videlas militærdiktatur, og som familiene ennå leter etter. Teksten gjorde så stort inntrykk på meg at jeg bare måtte oversette den til norsk. I forbindelse med Sakprosafestivalen i Bergen i 2015 ble den publisert i magasinet *Plot*. Der møtte jeg Leila Guerriero for første gang, og vi begynte da å fantasere vilt om å lage en crónica-antologi på norsk. Åtte år senere har antologien sett dagens lys takket være Signe Prøis i Camino forlag og støtte fra Fritt ord, Kulturrådet og NFFO/ Det faglitterære fond.

Roberto Navia sa en gang i et intervju at han med arbeidet sitt ønsker å lyse opp de avkrokene hvor nyhetsjournalistikken har skrudd av lyskastene, pakket sammen sakene sine og dratt sin vei. Vi håper at vi med *Inkvisisjonens folk* kan lyse opp en bit av den bolivianske virkeligheten for dere.

God lesning!

Inkvisisjonens folk

AV ROBERTO NAVIA GABRIEL

Oversatt fra spansk av Solveig Firing Lunde

Roberto var sannsynligvis verdens mest ulykkelige mann i sytten timer i strekk, fra morgenen den 1. til daggry den 2. juni 2013. I dette tidsrommet beskyldte en rasende folkemengde ham for å ha ledet tyveriet av en skranglete Nissan Condor-lastebil, de bandt ham på hender og føtter og slo ham med hakkeskaft i hodet, over ribbeina og rumpa. Da sola brant slik den brenner klokka tre om ettermiddagen, ble kroppen hans dynket i bensin, og en nådeløs mannehånd tente en fyrstikk som forvandlet ham til en middelaldersk fakkel. Han kastet seg rundt, vred seg som en slange på landsbytorget mens han desperat tryglet bødlene om å få slippe den vanvittige varmen som spiste hver flik av huden hans som en sulten piraja.

Jeg vil ha vann, skulle han si flere ganger på sykehuset i etterkant, og for siste gang klokka to om natta, før kroppen hans, som ikke lenger var kraftig, men forkullet og krympet av flammene, trakk sitt siste sukk.

Klokka seks på kvelden vendte folkemengden i Ivirgarzama langsomt tilbake til sine hverdagslige gjøremål – med ro i sjelen, slik man beroliget forlater en søndagsgudstjeneste – i visshet om å ha straffet en forbryter

egenhendig og hardt, og ytt sin skjerv i kampen mot kriminalitet. På samme tidspunkt ble Roberto Ángel Antezana, tjuesju år gammel, mørk i huden, far til en gutt på sju år og tømmerhugger av yrke, reddet av faren Melquiades og mora Isabel. Preget av slående ensomhet og uendelig sorg kunne de ikke gjøre annet enn å kaste jord på sønnen sin for å slukke de siste ildtungene. Etterpå kikket de seg rundt, og da de syntes det virket trygt nok, bar de ham til sykehuset på en provisorisk bære laget av to tøyposer de kjøpte på markedet som ligger et halvt kvartal unna torget. Kommunens ambulansesjåfør nektet å hjelpe til, i frykt for å tirre mennene bak lynsjingene.

Førtifem år etter grunnleggelsen er Ivirgarzama en etablert landsby. Bykjernen huser ti tusen mennesker, og på landsbyens fuktige sletter lever mer enn sytti tusen småbønder og nybyggere som har kommet fra vest i Bolivia på leting etter noe. Området tilhører Carrasco-provinsen og er en del av det berømte tropiske området i Cochabamba, som er mest kjent for Chapare, president Evo Morales' politiske vugge og frodig vekstområde for kokabladet – denne eldgamle planten som ender opp i munnhulen til tradisjonelle brukere og i de provisoriske kjemikaliebassengene der man lager kokain *made in* Bolivia.

Den tropiske delen av Cochabamba er også det ugjestmilde landområdet der mobber i flere forskjellige landsbyer i løpet av de siste åtte årene har brakt tjue menn i alderen atten til førtifem år til bålet, beskyldt for å ha stjålet bruktbiler eller motorsykler som ikke koster mer enn 300 dollar. Ifølge politirapporter var episenteret i denne kruttønna Ivirgarzama, der minst tjue mennesker til ble banket opp av gjenger eller kvalt med piggetråd for å presses til å tilstå syndene sine.

Tidligere statistikk som forvaltes av FN-operasjonen MINUGUA i Guatemala og som verken er registrert hos påtalemyndighetene eller det

nasjonale politiet, gir Bolivia den tvilsomme æren av å stå nest øverst på rankingen over antall henrettelser utført av sivile. Rapporten gir landet sølvmedalje i lynsjing etter at 480 slike hendelser ble registrert i forskjellige byer og rurale områder i perioden 1996 til 2002. 133 av hendelsene endte med døden.

For påtalemyndighetene og politiet, for Ivirgarzamas nyankomne og for innbyggerne som har bodd her en stund, for forhandlere av uregistrerte kjøretøy og godteriselgere, er dette området som ligger i hjertet av landet, 350 kilometer fra Santa Cruz de la Sierra og 800 kilometer fra regjeringskontorene i La Paz, et slags ville vesten, en stat i staten der innbyggerne tar loven og sikkerheten i egne hender.

Sånn har det alltid vært, sier José Luis Hervas, som kom hit fra byen Cochabamba i 1985, den gang tjue år gammel og med en rykende fersk allmennlegeutdanning i bagasjen. Som følge av manglende statlig tilstedeværelse fikk han samme år etablert en straffedomstol sammen med sognepresten, rektoren på skolen og lederen for lokalmyndighetene, for å få stoppet noen hønsetyver som på den tiden irriterte innbyggerne.

Den første dommen ble felt etter at en innbygger hadde beskyldt en annen for å ha stjålet tre kyllinger. Komiteens enstemmige avgjørelse var å pålegge tyven å levere tilbake fuglene, levende eller døde, og straffe ham med tjue piskeslag på bar rygg, bundet til en stolpe midt på landsbytorget for at han skulle skamme seg, for å gjøre det klart at folket i Ivirgarzama er opptatt av lov og rett. *Vi utøvde visstnok rettfærdighet.*

Det sier han nå, legen som minnes hvordan det offisielle, ordinære rettsvesenet ga livstegn fra seg i 1990, da den første politibetjenten kom til byen fra La Paz. Sju år senere, i 2002, gikk den første fast tilstedeværende statsadvokaten av bussen, ikke egentlig for å bekjempe de bagatellmessige lovbruddene, men for å holde et øye med voldshandlingene som kokabon-

deforeningen *Federación de Cocaleros* hadde varslet. De hadde truet med å blokkere den asfalterte veien mellom Santa Cruz og Cochabamba som hevn mot den nyliberale regjeringen til Jorge Quiroga. Partifellene hans hadde i januar samme år vedtatt den endelige utestengelsen av den folkevalgte Evo Morales fra kongressen. De anklaget Morales for å være hjernen bak drapene på en offiser i hæren og en politibetjent i byen Sacaba, utført av småbønder.

Tallene har ikke bedret seg noe særlig. Ivirgarzama innviet for to år siden en treetasjes bygning der politistyrken holder til. Bygningen står nesten tom fordi befolkningen kun har fått tildelt tre betjenter fra FELCC, spesialstyrken for bekjempelse av kriminalitet, som kler seg i sivil når lynsjingene finner sted. De to nåværende statsadvokatene jobber i et lite hus uten verken toalett, telefonforbindelse eller internett. Der står det også en rødfarget Mitsubishi-pickup fra år 2000 som påtalemyndighetene har sendt fra Cochabamba by, men den virker ikke fordi de ikke har budsjett til å reparere motoren eller kjøpe bensin.

Marcos Vidal er en hårsbredd fra å si opp jobben sin som statsadvokat fordi han er lei av å bruke 60 prosent av de 800 dollarene han får i lønn på drift av kontoret. Han er også lei av at han, på vegne av det bolivianske rettsvesenet, må bære den tunge børen det er å skulle forhindre drapene og etterforske gjerningspersonene som vernes av en uformell taushetspakt som folk har etablert for å beskytte seg mot påtalemyndighetens etterforskning.

Den ettermiddagen da Roberto Ángel Antezana ble brent levende, prøvde statsadvokat Marcos Vidal å skjule sitt embete med en sort t-skjorte blant de mer enn tusen menneskene som heiet fram døden på torget. Men noen gjenkjente den barnlige mannekroppen, det bølgete håret og papegøystemmen hans og sprutet bensin på ham fra en plastflaske.

Jeg kjente den kjølige bensinen på ryggen og hørte en stemme si: Stikk herfra, jævla statsadvokat!

Han tok et skritt bakover, og nå tror han at det reddet ham fra døden. Akkurat den hendelsen er likevel ikke den verste lidelseshistorien i hukommelsen til denne statsadvokaten, som kom til Ivirgarzama i januar 2013 som straff på grunn av problemer med en overordnet, og i utgangspunktet bare for to måneder.

Som førtisjuåring sover ikke Marcos Vidal lenger som et barn. Drømmene hans er som et edderkoppreir, urolige og ubehagelige, fordi han ikke kan glemme det fortapte ansiktet til mannen med den fugleaktige kroppen som klokken tre på ettermiddagen den skjebnesvangre første dagen i juli, tente en fyrstikk og kastet den på en annen mann, på Roberto Ángel Antezana, som ble holdt fast av en mobb som skrek at de var lei av tyver.

* * *

Roberto var ikke den eneste som ble brent levende den ettermiddagen. Men han var den første. Nesten rett etterpå ble brødrene hans Álvaro, Nelson og Melquiades, nevøen hans Gunnar Antezana Ángel og svogeren Rubén Aguilar Cuéllar ført til retterstedet med hendene bundet og plastposer over hodene. Der ble de møtt av en kaotisk folkemengde, motorsykkeltaxi- og lastebilsjåfører, småbønder og andre nysgjerrige, som skrek at de var imot kriminelle som ødela nattesøvnen i de varme og fuktige Cochabamba-tropene.

Álvaro ble operert tjue ganger og måtte amputere to fingre på høyre hånd. Den venstre er nå en knyttneve han ikke kan åpne. Ilden ødela huden på armene hans, og ifølge diagnosen ble han utsatt for forbrenning av første, andre og tredje grad. Av den grunn var han sengeliggende i fem måneder. Da representantene for påtalemyndigheten troppet opp på kli-

nikken i Cochabamba, var det ikke for å etterforske hendelsen han hadde blitt utsatt for, men for å avhøre ham som et ledd i prosessen knyttet til det antatte tyveriet av Nissan Condor-lastebilen som de lynsjede hadde blitt anklaget for.

Det runde og flate ansiktet til Álvaro gir inntrykk av å tilhøre en mann som er eldre enn hans trettito år, for etter tragedien – sier han selv – veltet årene over ham fra én dag til den neste. Han befinner seg nå i foreldrenes hus i Bulo Bulo, ved bredden av Ichilo-elva og femti kilometer fra stedet han har døpt til sitt verste mareritts vugge. Derfra nøster han opp det forferdelige minnet:

Alle vi som ble lynsjet den dagen, bortsett fra Roberto, dro herfra, fra dette huset, klokken fem på morgenen for å hente simbao – fisk som brukes til agn – i vannreservoarene i Puerto Gretter. Vi kjørte pickupen til pappa, en sølvfarget Hilux han hadde kjøpt for 11 000 dollar. Klokken seks var vi allerede på vei hjem igjen, spiste mandariner og planla fisketuren. Vi kjørte sakte og avslappet, men to menn i politiuniform kom ut av en bil og stoppet oss.

Vi ble ikke redde, for vi vet at dette er «rød sone», et narkosmuglingsområde der også biltyver skjuler seg, og innimellom kommer det politi på oppdrag fra Santa Cruz. Fordi vi ikke hadde noe å frykte, gjorde vi som de sa. Men jeg fikk en dårlig magefølelse og ringte hjem, jeg husker ikke hvem som svarte. Jeg sa bare at vi hadde blitt stoppet av noen i uniform. Da vi fem hadde gått ut av bilen, kom minst tjue personer med kjepper og steiner ut av skogen, og de som liksom skulle være politi, forsvant, eller kanskje de bare skiftet klær. Dette var tjue kilometer fra Bulo Bulo. De anklaget oss for å ha stjålet en lastebil, og så gjorde de som de ville. De tredde poser over hodene våre, bandt oss stramt på hender og føtter, og slengte oss opp på lasteplanet på vår egen bil, som om vi var dyr. En av dem tok nøkkelen fra broren min Melquiades, og så kjørte de oss til et veikryss som ligger fem kilometer herfra. Det var der jeg hørte stemmen til faren min.

Don Melquiades Ángel Roca er lav, har en sparsom bart og et ansikt som vitner om at ulykken rammet ham i en alder av seksti år, da han så for seg at roen skulle senke seg over ham som en velfortjent gave etter å ha oppdratt tolv barn med innsatsen til en landsens mann, mens han dyrket de førti hektarene han kjøpte da livet var på sitt aller beste.

Han ble født i den provisoriske bosetningen Todos Santos i en avkrok av Villa Tunari i Chapare-provinsen. Nå sitter han ved siden av sønnen Álvaro og kona Isabel i en hytte som ligger vegg i vegg med soverommet deres. Her drev han og kona en restaurant for tradisjonsmat fram til 30. juni 2013, én dag før hendelsene. Jukeboksen, denne platespilleren som går på mynter og som serverer låter à la carte, pleide å være til stor glede for lunsjgjestene.

Jeg fikk en telefon fra Álvaro. Han sa at de var i trøbbel, at de hadde blitt anholdt. Jeg dro sammen med kona og sønnen min Roberto for å lete etter dem, og vi fant dem liggende på lasteplanet, som om de skulle vært noen dyr. To menn skjøt i været med geværene sine, og Roberto ble omringet. De bandt ham og løftet ham opp til de andre. De beskyldte ham for å være lederen for en bande med biltyver. Jeg tryglet dem om heller å gå til politiet, hvis det var sant det de sa. De svarte at de ikke trodde på rettsvesenet. Jeg ble fortvilet og sa til dem at hvis dere er så tøffe, får dere heller slåss med meg, mann mot mann. På det tidspunktet, klokka var snart ni, var de over åtti stykker fordi det hadde kommet en buss med hissige folk. Kona mi brøt sammen på grunn av brystmerter og måtte dra hjem for å komme til hektene igjen. Så ble de tatt med til Ivirgarzama, og jeg fulgte etter på litt avstand i en bil jeg hadde leid på timebasis i Bulo Bulo.

For å få Roberto ned ved siden av de andre bakpå pickupen sparket de ham på barbarisk vis. Det forteller Álvaro, som bare husker glimt av det som skjedde:

Bevisstheten min kom og gikk. Jeg fikk den tilbake mens jeg ble pisket, og

først senere skjønnte jeg at alt hadde skjedd på torget foran ordførerens kontor og ved siden av kirken. Bensinen de helte over meg, vekslet mellom å slå meg ut og vekke meg igjen. Når jeg mistet bevisstheten, ble jeg vekket av den sterke lukta, men etterpå ble jeg dårlig og sluknet igjen. Jeg merket at de satte fyr på meg, og jeg veltet meg rundt på bakken for at jeg skulle slutte å brenne. Det gjorde ikke vondt, jeg var helt nummen etter så mye bank. Ilden så jeg aldri, men jeg visste at jeg brant. Jeg husker ikke om jeg skrek.

Han skrek som et lam på vei til slakteren.

Det sier faren hans, som ble holdt til fange på planet til en lastebil som sto parkert noen meter unna de fordømte. Han hadde blitt tvunget opp dit, og derfra strakte han hals for å få sett det romerske sirkuset som utspilte seg i sentrum av landsbyen den ettermiddagen, der det febrilske publikummet gikk løs på seks plagede gladiatorer.

Fra lasteplanet så jeg en mann med knust ansikt. Jeg spurte Jeison, sønnen min på sytten som var der sammen med meg, hvem den stakkars fyren var. Han svarte ikke, begynte bare å gråte, og jeg skjønnte at det var Roberto. Så forferdelig sto det til med ham, stakkars, at jeg ikke kjente ham igjen.

Derfra hørte han hvordan de skrek, Roberto og Álvaro, Nelson og Melquiades, Gunnar og Rubén. Alle sammen unge menn i alderen atten til tjueto år.

Jeg hørte folk si at Álvaro allerede var død, og de skar av tauet på hendene og føttene hans fordi ilden ikke hadde brent det opp. Men plutselig kom han til seg selv og slepte seg langs bakken bort til en av benkene på torget. Han ba om et teppe, jeg vet ikke om det var fordi han frøs eller fordi han nesten var naken, men en dame som solgte saft, ga ham et glass, og den stakkars gutten min la seg til som et barn. Da alle til slutt lå kraftløse rundt med svartbrente og ødelagte kropper, spurte de som holdt meg til fange, om jeg ville ned fra lasteplanet. Jeg

svarte at det kommer an på dere. En hyklersk stemme spurte hvorfor jeg var der hvis jeg ikke hadde gjort noe. Da hoppet jeg ned og løp for å hjelpe ofrene, og midt i alt dette oppstyret fant jeg kona mi som skrek som en gal.

Roberto, Álvaro, Nelson og Gunnar ble brakt til sykehuset én etter én, på den samme provisoriske båren. Men Rubén og Melquiades, som ikke viste tegn til å være døden nær, ble tatt med til arresten av to politibetjenter som kom til åstedet for nettopp det: Å fengsle de lynsjede.

Álvaro våknet på sykehuset.

Der fikk jeg vite at Roberto fortsatt levde. En sykepleier ropte: Lege, lege, en pasient er dårlig, han holder på å dø! Før det hadde jeg sett ham i bevisst tilstand og bandasjert over hele kroppen bortsett fra ansiktet. Han ba om vann, men fikk det ikke. Jeg ville gråte, men klarte ikke. Jeg hadde følelsen av at det var tidlig på morgenen. Da sola sto opp, ringte de til mamma for å fortelle henne at en av gutta hennes var død. Politiet fortalte meg senere at fordi broren min døde, ble de bekymret for de andre som hadde blitt lynsjet og tok oss med til et sykehus i Cochabamba by.

Etter Robertos død, fulgte Gunnars. Han forlot denne verden fem måneder senere, 26 år gammel, på grunn av en type kreft han fikk påvist i den samme høyrefoten som på raseriets ettermiddag hadde blitt sparket i stykker av den anonyme folkemengden.

Álvaro fikk av retten lov til å sone hjemme, og derfor er han her nå sammen med foreldrene sine mens han bearbeider de dramatiske hendelsene. Melquiades, Nelson og Rubén sitter fortsatt fengslet i El Abra i Cochabamba. Familien har solgt to jordstykker for å betale en advokat, og Melquiades senior har ikke fått tilbake Hilux-pickupen. Den er som sunket i jorden.

Men tapet av de materielle tingene er ikke det som bekymrer Melquia-

des. Det som gjør ham så redd, er at selv under Robertos likvake mottok han trusler om at liket ville bli gravd opp igjen etter begravelsen.

Hvis jeg hadde vært feig, hadde jeg reist herfra. Grunnen til at jeg ikke gjør det, er fordi Gud er med meg og fordi sønnene mine ikke er kjeltringer. Jeg har gjort det klart for de folka at her er vi, og hvis de vil, kan de bare komme og drepe oss. Etter alt det som har skjedd, er det nesten som om vi er døde uansett.

For å forsvare seg hadde familien Ángel Antezama tre våpen de regnet som effektive: macheter, bensin og elleve hunder. *Hundene*, sier femtién år gamle Isabel, som er mørk i huden, har en munn som ikke lenger smiler, og store, triste øyne, *oppførte seg som noen skikkelige voktere, for i mangel av politi, gjødde hundene som gale når de hørte lyden av fremmede menn rundt huset.*

De har prøvd å gjøre oss noe flere ganger. Av de elleve hundene, er det nå bare sju igjen, det har vi merket oss. De har dødd én etter én. Kanskje var det de som drepte dem.

* * *

Og *de* er alle og ingen. Rettsvesenet har ikke dømt noen for å stå bak lynsjinger utført i området, tvert imot: Da politiet anholdt en mistenkt, reagerte befolkningen, småbønder og nybyggere som én. De sendte klager og trusler til landets regjering. 3. februar 2010 kom den ordinære generalforsamlingen i fagforbundet *Federación Sindical de Comunidades Carrasco Tropical* med en uttalelse og sendte et brev merket som hastesak til Sacha Llorenti, ministeren som på det tidspunktet hadde ansvar for blant annet borgersikkerhet.

I en del av brevet står det: «Vi forstår ikke hvordan rettsvesenet kan støtte lovbrysteren. Befolkningen føler seg ubeskyttet etter gjentatte tyverier av motorsykler og i boliger, og disse sakene etterforskes ikke. Men

når en kjeltring dør, handler politiet raskt. En medborger ble arrestert, beskyldt for å ha stått bak en lynsjing og sendt til fengselet i Sacaba i Cochabamba. Vi ber Dem, i kraft av Deres autoritet, om å løslate ham og avslutte etterforskningen. I tillegg ber vi om at politiet og rettsforvalterne, som vi ikke føler oss beskyttet av, omorganiseres.»

2. mars 2010 sendte kvinneforeningen *Federación Sindical de Mujeres Carrasco Tropical* et annet brev til den kvinnelige justisministeren Celima Torrico, der de ba henne løslate et mannlig foreningsmedlem som hadde blitt arrestert og anklaget for å ha deltatt da en folkemengde henrettet noen motorsykkeltyver den 14. desember 2009. Hvis de ikke fikk gehør, truet de med demonstrasjoner, men understreket også at de ikke ønsket å ta slike ekstreme virkemidler i bruk.

Lederne i de ulike institusjonene som utgjør Carrasco Tropical-forbundet er tause som i graven når de blir bedt om å kommentere lynsjingene personlig. Fra anonymitetens trygge favn er de enige med den gjengse folkemeningen: «Vi har mistet troen på politiet, på dommerne, på statsadvokatene. Derfor ser vi oss nødt til selv å straffe forbryterne, for når politiet setter dem i fengsel, blir de etter få dager sluppet ut igjen rett foran nesa på oss.»

Motorsykkeltaxiene er det viktigste offentlige transportmiddelet i Ivirgarzama, og sjåførene har fått kallenavnet «bødler». Grunnen er at de enkelt kan mobiliseres når en antatt forbryter er oppdaget, og de hauser opp befolkningen til å gjøre klart henrettelsesbålet. De beskytter seg med *la justicia comunitaria*, en form for borgerstyrt rettsvesen som er nedfelt i landets grunnlov og i loven om avgrensning av rettshåndhevelse – *la Ley de Deslinde Jurisdiccional* – som ble vedtatt i 2010. Det finnes imidlertid ingen paragraf som åpner for bruk av dødsstraff. Straffereaksjonene i det borgerstyrte rettsvesenet begrenser seg til fysisk arbeid, forsikrer statsadvokat Marcos Vidal.

Juristen snakker av erfaring fordi han selv en gang ble dømt og straffet av aymaraene ved Titicaca-sjøen. I 2005 dro han til urfolkssamfunnet Chua sammen med en politibetjent for å arrestere en lærer som var anklaget for å ha voldtatt flere femten år gamle elever.

Men du har gjort en feil, sa Mallku, urfolkssamfunnets politiske leder. Kledd i rød poncho, med lederstaven i den ene hånda og en tradisjonell pisk i den andre, ga han Marcos Vidal muligheten til å forklare hvorfor han hadde arrestert læreren uten urfolksamfunnets tillatelse. På den måten ville jo elevene bli skadelidende, ettersom det er en kjent sak – og dette understreket han – at det er vanskelig å få staten til å sende en ny lærer til denne avkroken av landet, selv om den ligger bare tre timer fra La Paz.

De plasserte ham midt i en sirkel av andre ledere. Fra klokken fire til seks om ettermiddagen ble han stilt for retten i tråd med regelverket for det borgerstyrte rettsvesenet. Han ble dømt til å lage 200 murstein før dagen var omme. Ettersom det allerede var både sent og kaldt, ga de ham strafferabatt: Han kunne kjøpe ti kasser med brus i bytte mot halvering av straffen.

Heldigvis hadde han penger, og det var et utvalg på et gatehjørne, forteller statsadvokaten med godt humør der han sitter på en restaurant i sentrum av Ivirgarzama. Fra tid til annen ser han på mobiltelefonen sin til tjue dollar og sier: *Nå har jeg mottatt sju anrop fra skjult nummer siden jeg begynte å snakke med deg. På fire timer.*

Han antar at folk i landsbyen har fått med seg at statsadvokaten snakker med en journalist, og at oppringningene kan være en advarsel om ikke å være løsmunnet, om ikke å snakke om de mystiske lynsjingene. Men han har bestemt seg for ikke å svare på anrop fra skjulte nummer, for han er lei av trusler nå. Derfor vender han heller tilbake til slutten på sin egen historie om å stå tiltalt ved bredden av Titicaca-sjøen.

Den kvelden tok han av seg skoene og brettet opp buksa. Han fikk bal-

jer til å hente vann fra elva i, og de ga ham én haug med strå og en annen med jord, så begynte han 'å jobbe'.

Da han holdt på med den tjuende mursteinen, skalv han av kulde, og de 3800 høydemeterne Titicaca ligger på, ga ham følelsen av at et kraftig bor var i ferd med å trenge gjennom hodet hans.

Men likevel fortsatte jeg. En mur av folk hadde reist seg rundt meg, og de telte i kor da jeg var på murstein nummer nittiåtte, nittini, hundre.

Klokka var ti om kvelden da Mallku takket ham av med en vennskapelig klem og ga ham en beskjed Marcos Vidal aldri kommer til å glemme: *Nå vet du at man alltid må be urfolkssamfunnet om tillatelse, og hvis læreren er skyldig i det han anklages for, er vi enige i at han skal bøte for det med fengsel.* Læreren er nå trettiseks år gammel og soner en straff på tjue år i fengselet San Pedro de La Paz.

Ett år tidligere hadde Marcos Vidal fått sin ilddåp i kampen mot lynsjing, en kamp som ville følge ham slik døden forfølger den fordømte. I El Alto, en by som ligger ved siden av La Paz og over 4000 meter over havet, oppdaget han at døden er botemiddel for synder i en av verdens mest høytliggende storbyer. I 2004 begynte han som statsadvokat med ansvar for drapssaker, og hans første oppdrag var å redde livet til en medborger som hadde blitt tatt på fersk gjerning mens han stjal en gassflaske i et nabolag i Río Seco-området. Da han ankom åstedet rundt klokka halv sju på kvelden, så han en blodig mann på en fotballbane med kroppen dynket i bensin, klar til å bli forvandlet til en menneskelig oljelampe.

Først banet han seg vei uten å identifisere seg. Da han sto foran den fastbundne mannen, introduserte han seg som jurist Vidal, representant for den bolivianske påtalemyndigheten. Han ba om tillatelse til å ta med den anklagede til et rettskontor der han ville bli framstilt for varetektsfengsling.

De truet med å fjerne ham med makt.

Politibetjentene som var med ham, viste seg ikke på åstedet. De holdt seg noen kvartaler unna fotballbanen, med bilen på tomgang, klare til å rømme hvis folket skulle finne på å rette raseriet mot lovens representanter.

Hvem garanterer for at dere ikke bare slipper løs denne kjeltringen hvis vi overgir ham til dere? ropte noen fra folkemengden.

Jeg garanterer det, svarte Vidal med tyngde. De tok ham på ordet og slapp løs den antatte gjerningsmannen. Så grep de tak i statsadvokaten, bandt ham fast til fotballmålet og gjorde det klart at det var ham de ville torturere hvis dommeren løslot arrestanten.

En dommer i El Alto som var orientert om den vanskelige situasjonen Marcos Vidal befant seg i, gjennomførte fengslingsmøtet på tretti minutter og befalte at gassflasketyven ble sendt til San Pedro, fengselet med de mer enn hundre år gamle teglsteinsmurene som ligger få kvartaler unna regjeringens hovedkvarter.

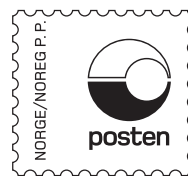
Ikke visste statsadvokaten at han etter den kvelden skulle bli vitne til minst tjue lynsjinger i løpet av livet, at han ville klare å redde noen og ikke kunne gjøre noe for andre, at hans forrykte og oppofrende arbeidsform ville bli årsaken til at ekteskapet med kvinnen han har fått to barn med, skulle gå i vasken, og at noen i flokken med bødler den 1. juni 2013, midt på torget i Ivirgarzama, ville helle bensin over ryggen hans og si: *Stikk herfra, jævla statsadvokat.*

Originaltittel: «Tribus de la inquisición»

© Roberto Navia, 2015

Teksten ble først publisert i avisen *El deber*, Bolivia (06.02.2015)

Returadresse: LAG Norge, Kolstadgata 1 0652 Oslo

Har du lyst til å bidra i LatinAmerika Magasinet?

Da vil vi veldig gjerne høre fra deg!
Ta kontakt med latinamerika@gmail.com,
så tar vi kontakt med deg.

